

YABANEL

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

YABANEL'İ YAŞATALIM

YABANEL

Almanya'da Sanat mı? FETHİ SAVAŞCI

Sanat Üzerine

YAVUZ AKÖZEL

Bir Ressam

MAHMUT MAKAL

Oğluma Hikayeler

YILMAZ GÜNEY

Emek ve Sermaye

VEHBI BARDAKÇI

Bir Anı

YAVUZ AKÖZEL

Anatör Tiyatroculuk

H. ÖZÜPEK

Ozanlarla Söyleşi

SEYFİLİ — RENÇBER

Tartışma

KEMTERİ — A. DURAN

FAKİR BAYKURT İLE KONUŞMA

Şiirler...

Karikatürler...

sayı 10, Mart-Nisan 1982

Yabanel'i Yaşatalım!

Değerli dostlar,

Yabanel elinizdeki bu 10. sayısıyla bir yılını doldurmuş bulunuyor. Acemiliklerle, zorluklarla ve başarılarla dolu bir yıl arkada kaldı...

Dergi her sayı gözle görülür gelişmeler göstererek bugüne geldi. Daha ulaşılacak çok hedefler, yürünecek çok yollar var...

Bugüne kadar, eserler yollayarak, abone kaydederek, dağıtıma katılarak gelişime destek olan ve bundan böyle de yürüdüğümüz uzun yolda yan yana, omuz omuza olacaklarından şüphe etmediğim dostları yürekten selamlıyoruz...

Bir yıl boyunca Yabanel hem ustalara hem de çıraklara açık tuttu sayfalarını. Ustaları çıraklara örnek olarak sunarken, çırakları gelişmeleri doğrultusunda destekledi...

Önemli bir sorunu ise şimdiye kadar çözümleyemedik. Dağıtım...

En verimli düzeyine ulaştığı bu günde YABANEL bu sorunu çözümleyemediği için yayın hayatına ara vermek zorunda kaldı. Daha 5. sayıdan beri satıştan posta masraflarını dahi çıkaramadığımızı yazarsak soruna yeteri kadar dikkat çekmiş oluruz kanısındayız. Dergi bir çok yerde satılmasına rağmen arkadaşların büyük çoğunluğu paraları bize iletmediler.

BİR ELİN NESİ VAR? İKİ ELİN SESİ VAR!

Dergi bugün maddi zorluklardan dolayı yayın hayatına ara verirken, geçen bir yılın tecrübelerini de değerlendirerek gerek içerik, gerekse organize (dağıtım vs.) olarak kendini güçlendirmeyi, gerekli hazırlıkları yapmayı hedef alıyor.

Bu hedefe ulaşabilmemizin önemli şartlarından biri: arkadaşların, dostların ve tüm okurların daha aktif, daha fazla yardım edebilmeleridir.

Her okur, sanatsever ya da sanatçı kendi kendine sormalıdır. Yabanel'in yaşayabilmesi için neler yapılmalıdır?

Yapılacak çok şey var... Biz bazılarını sıralıyalım.

- . Dağıtıma katılmak
- . Dağıtım yapabilecek dernek, sendika, örgüt, kitapevi ya da kişileri tespit edip, adreslerini bildirmek
- . Sanatçılarla bağ kurup, onların eserlerini YABANEL'e iletmelemlerini sağlamak
- . Haber iletme
- . Çıkan sayıları inceleyip, eleştirmek
- . Bağıştta bulunmak
- . Kitap, gazete, dergi gibi malzemeler yollamak.

Dergimizin geldiğimiz aşamada yayın hayatını sürdürebilmesi; yazarıyla, sanatçısıyla, okur ve çıkaranlarıyla omuz omuza yaratıcılığımızı kullanarak çalışmamıza bağlıdır.

YABANEL'e destek olalım, onu YAŞATALIM!

Saygılarımızla...

YABANEL

BİR RESSAM

MAHMUT MAKAL

Önümde bir resim. Arka arkaya yürüyen üç kişi var resimde. Öndekinin elinde bir tabanca. Tabanca sağ elinde, sol eli ortadakinin elini tutuyor. Arkadakinin sağ eli de ortadakinin öteki elini tutuyor. Sol eli boş değil arkadakinin, elinde cop var. Giyimlerinden, öndekinin ve arkadakinin polis oldukları anlaşılıyor. Ortadakinin bir ak gömleği var, ne olduğu belirsiz. Onun da elinde dövize benzer bir şey tuttuğunu görüyorum. Ama yan mı tutuyor nedir, bunun yazılı bir kağıdı ya da bezi taşıyan bir değnek olduğu iyice belirgin değil. Harmancısı, orakcısı, namazcısı, gurbetcisi, kağnısı, öküzü, eşeği...ile canlı bir köy haline gelen sergideki resimlerin açıklanmasını isteyen aydın kızlarımıza, delikanlılarımıza ben de istemiyerek katılmış oluyorum.

"Bu resimden bir anlam çıkaramadım ça." diyorum orada bulunan ressam Balaban'a.

"Sen de mi sorgucu meleği oldun kardeş?" diyor.

"Neden sen de mi diyorsun, ben de herkes gibi merak ettim işte."

"Yok, yok demem o deme değil, bu resmin hikayesi uzundur da... Hem de anlamı bakımından uzundur."

"Ya?"

"Yeni Dal Grubu olarak altı arkadaş İstanbul'da bir sergi açmıştık. Bu resim de orada sergilediğim resimlerin arasındaydı."

"Ne zaman açtınız o sergiyi?"

"Nisan 1961'de. 28 Nisan olaylarının birinci yıldönümüne rastlar."

"Olanlar ne?"

"Gelip emniyete götürdüler bizi, olanlar bu kadar. Ama bu resmi de götürdüler. Çıktım savcının karşısına. Dedim ne kastettin bu resimde. Dedim ressam resim yapar, kasıt yapmaz. Sonra şöyle bir konuşma geçti aramızda:

O: "Bu bir ayaklanmanın resmidir."

Ben: "Nereden çıkarıyorsunuz?"

O: "Polisler işçiyi yakalamışlar, götürüyorlar?"

Ben: "Bu ufak bir öğrenci."

O: "Öğrenci değil, öğrenci olsa elinde kitap olur. Küçük işçi bu, ilerde büyür. Elinde deynek var bunun, hani kitabı?"

Ben: "Deynek değil, döviz bu!"

O: "Döviz olsa yazısı olur."

Ben: "Yazısını göstersek resim bozulur."

O: "Resimden bana ne?"

Ben: "Yazıdan bana ne?"

Oğlanın öğrenci olduğunu kabul etti-remedim.

"Dinle beni" dedi sonunda. "Önde polis, arkada polis, ortada işçi, dikkat ediyor musun, öndeki polisin ayağı kayacak!"

"Sağlam yürüyor o."

"Sen kayacak de..."

"Dosdoğru yürüyor."

"Kayacak, de sen şimdilik. arkadaki polisle işçinin eli bir mengeneye benziyor."

"Ne mengenesi, Hitit Röliyeplerinden etkilenerек yaptım bu tabloyu. Hitit Röliyef yürüyüşüne benzer manzara. Bu tablonun fotoğrafını da 28 Nisan olaylarıyla ilgili olarak 30 Mayıs'lı Dün-

ya Gazetesi'nde gördüm. O fotoğrafı örnek aldım. Tıpatıp fotoğrafa benzer. Yalnız, o fotoğraftır, olayı alıyor, buysa resimdir, ressam gözüyle bakıştır."

"Bunların hepsi hikaye. Öndeki polisin ayağı kayacak, ortadaki öğrenci değil işçidir. Öndekinin ayağı kayınca, arkadaki de yıkılacak. Bu sırada işçinin elleri kurtulacak ve öndekinin gırtlığına yapışacak..."

"Arkadaki boş mu duracak?"

"Onun da gırtlığına sarılır, birini bir eliyle, ötekini öteki eliyle bastırır, yetişin millet diye bağırdı mı, al sana ihtilâl!... İşte bu yüzden hakkınızda 141 ve 142 nci maddelerin uygulanmasını isteyeceğim..."

Araya girip, olayın gerçek olup olmadığını, öteki arkadaşlarının durumunu soruyorum. Olayın kılık-kıyafetine gerçek olduğunu, aradaki küfürlerin de işin ca-bası olduğunu anlatıyor Balaban. Öteki arkadaşlarından çıldırma durumuna gelenler olduğunu ekliyor. İhsan, Kemal ve Vahiy İncesu kardeşlerle Avni Memet-çoğlu ve Marta Tözge'nin de aynı biçimde resimlerinin incelendiğini anlatıyor. Onları geçiyoruz. Balmumcu savcısıyla başbaşa kalıyoruz.

Anlatıyor Balaban:

"Ben gayri ihtiyari elimi kulağıma kepçe yaparak bağırdım: "Hangi tarihlerde yaşıyoruz, üçüncü asırda mıyız, yoksa yirminci asırda mı? Ben, sanatıma bir yön vermek için, bir yeni maya katmak" için Alacahöyük'de, Yazılıkaya'da çalıştım. Döndükten sonra, sanatımda bir aşamaya ulaşmak için çırpınırken ve buna eriştiğimi sanıp dururken, bu biçim sorular sorulacağını düşünsem inanmazdım." Bunlara kulak asılmadı, zapta da geçmedi. Sonunda savcı araya girdi:

"Sen ressam mısın?" dedi. köylüden, talihsiz bir köylüden bunu beklemediğini, zaten bu resimleri başkasının yapmış olduğunu düşündüğünü söyledi.

"İspatı bedava, isterseniz sizin deseninizi çizeyim" dedim. Kabul etti ve yarım saatte çizdim... Deseni çizilince, benim de resim yapabileceğime aklı yatar gibi oldu. Ara sıra gelip kendisine resim konusunda dersler vermemi istedi. "Sizi savunurken biraz resim bilginiz olursa, sizin yararınıza olur, yanlış hareket etmemiş olurum." dedi.

TÜRKİYE

güzelim memleketler arasında
bir memleketim.
yaşam dolu taşım, toprağım.
üç yanımdeniz,
üç yanımderya.
kıtalara kol veririm,
kol veririm dört bir yöne.
kah esir,
kah özgür bir memleket;
TÜRKİYE.

gün oldu at nalları,
gün oldu tank paletleri
parçaladı toprağımı.
gün oldu,
dünya döndü,
yeşerdi ovalarım,
dağlarım, vadilerim,
su aktı deryalarım
ve sardım yaralarımı.

dünya döner nazlı nazlı,
değişirde evren.
gece güne dönüşürde,
ben böyle mi kalırım?
böyle suskun,
böyle hazine.
topraklarım böyle ıssız,
kimsesiz,
vurgun pazarı.
dağlarım yeşeripte
gelmez mi bahar?
doğmaz mı benim de
güzel günlerim?

sanılmasın..
bir başıma yapayalnız,
güçsüz,
dermansızım bu dünyada.
her kardeş çağda
dostlarım vardır,
hasretlerim,
umutlarım.
benim de şafaklarım,
güneşim vardır,
nehirlerim, ovalarım.
benim de ormanlarım vardır;
uçsuz,
bucaksız.
dağlarım yol vermez,
aşılmaz,
ulu.
benim de insanlarım vardır;
onurlu ve yiğit,
ve de gönlü
deryalarca namuslu. A. Tanrıku

FAKİR BAYKURT

ile bir konuşma

YABANEL - Sizi tanımayan azdır. Gene de kısaca özgeçmişinizi dinleyelim.

F. BAYKURT - 1929 yılında Burdur iline bağlı Akçaköy'de doğdum. Aylık günü belli değil. Altı çocuklu bir çiftçi ailesinin çocuğuyum. Kardeşlerim içinde bir ben okuyabildim. O da köy enstitüleri sayesinde. Uzun yıllar öğretmenlik, ilköğretim müfettişliği, sendika yöneticiliği yaptım. Mesleksel eylemlerim ve yazılarım yüzünden izlendim, bakanlık buyruğuna alındım, maaşım kesildi, cezalandırıldım. 12 Mart döneminde tutuklandım, uzun boylu yargılandım, beraat ettim. Ama işsizliğim sürdü. 1979'da Almanya'ya geldim. Sanata şiirle başladım, köy yaşamını dile getiren öyküler ve romanlar yazarak sürdürdüm. Sanat çalışmalarımı öğretmenliğimin yanı sıra gerçekleştirdim. Zor oldu, ama sonuçtan mutluyum. Otuza yakın kitap çıkardım. Bunlar halkımız tarafından okundu, sevidi.

YABANEL - Yurtdışında yazmak için bulunduğunuza göre, şimdiye kadar neler yazdınız? Buradaki bizimkiler hakkında neler düşünüyorsunuz?

F. BAYKURT - Yazarlığımın uzun bir geçmişinin olması, bazı kimselerde, her konuda kolayca yazılabileceğim sanısını uyandırıyor. Doğrudur, her konuda kolayca yazabilirim, ama bunlar benim yazmayı dilediğim yazılar olmaz. Ben yazdığım yazıların her zaman estetik bakımdan son derece iyi işlenmiş, her ayrıntısı yerli yerine oturmuş, sanat değeri taşıyan yazılar olmasını istedim. Aydınlar kadar, hatta onlardan çok işçiler ve köylüler için yazmayı istedim. Ama onları hafife almadım. onların sanat yönünden değersiz, kusurlu yazılarıyla yetineceklerini düşünmedim. Bunun için de yazdıklarımı uzun inceleme ve araştırmaların sonunda gerçekleştirdim. Karalamalarımı uzun süre beklettim. Onları dönüp dönüp işledim. Almanya konusundaki çalışmalarım da böyle oldu. Yazarlıkta böyle katılgacı bir yönetime inandığım için, buradaki göçmen işçilerinin yaşamına katılmayı da gerekli gördüm. Onlarla kömür ocaklarına indim, fabrikalara girip çıktım, "heim"lerde yattım. Günlük yaşamda onlarla, onların aileleriyle birlikte oldum. Bir yandan da gelişen gözlem ve izleminlere dayalı öyküler yazdım.

Öykü benim asıl işlerimden biridir. Belki çok bulacaksınız, yetmişten fazla yazdım buraya geleli. Bunları, hemen hemen bütün Almanya'yı dolaşarak işçilere okudum. Eleştirilerini dinledim. İşçiler genel olarak bunları beğendiler, elimi sıktılar. Ama kendini işçi gibi gösteren yıllanmış öğrenciler, verimsiz, iş kaçkını aydınlar, "Evet, iyi güzel yazıyorsun, ama çözüm getirmiyorsun!" diyerek burun kıverdiler. Bunlar kendileri akılları sıra kuramsal bir iki çözüm öğrenmişlerdi, öykülerimin sonunda onları söylememi istiyorlardı. Üstelik bildiklerini benim ve işçilerin hiç mi hiç bilmediğimizi sanıyorlardı. Bu yüzden öykülerimi beğenmiyorlardı. Olsun! Onlar beğense de, işçiler beğenmese üzüldüm. Yıllardır sanat üzerine düşünen, okuyarak, araştırarak, onun ne olduğu kadar, ne olmadığını daha doğru öğrenmeye çalışan bir kimseyim. Buna göre yazdığım öykülerden iki kitaplık seçme yaptım. İkisi de 22'şer öyküden oluşan kitaplar. Biri bugünlerde Remzi Kitapevi'nden çıktı: "Gece Vardiyası", biri de bu yıl çıkacak: "Barış Çöreği". İkincisi üzerinde kısa bir açıklama yapayım: İki yıl önce buradaki Ararat Verlag, iki dilli ve daha çok eğitim amaçlı olarak "Barış Çöreği - Die Friedenstorte"yi bastı. Bunun içinde, asıl kitapta yer alacak 22 öykünün sadece altısı yer aldı. "Barış Çöreği"ndeki 22 öykü, öteki öykülerimden biraz ayrı olarak, buradaki işçi çocuklarının gözleriyle yazılmış, naif nitelikli öykülerdir. Gerçekler, çocukların pirizmasından geçirilmiştir, ama çocukça değildir. Bu kitabımı seviyorum, okurlarımın da seveceğine inanıyorum.

Yaptıklarım bunlar değil sadece. Türkiye'de başlanmış kitaplarımı bitirmeye çalıştım. Bitenler var. Özellikle buradaki işçi çocukları okusun diye 22 Türk halk masalı yazdım. Bunlar da yakında "Dünya Güzeli" adıyla basılacak. Çocuklar için başka kitaplarım da var.

En çok yazmak istediğim romandır. İşçi yaşamını anlatan romanlar. Bunun ilkinde başladım. Ta 1965'lerden hazırlıyorum. Almanya'da bulunduğum süre içinde buna çalıştım çoğunlukla. Bitirince işçilere okuyacağım. eleştirilerini alacağım, onların eleştirilerinden yararlanarak, ama elbet kendi düşünceme göre yeniden işleyeceğim ve bastıraca-

ğım. Biraz gecikecek, ama ötekiler de böyle çıktı. Başka türlü yapamam, benim yöntemim böyle.

Vaktimin en küçük bölümünü boşa geçirmiyorum. Çırpıştırıp çırpıştırıp bir sürü kitabım olsun da istemiyorum.

Buradaki bizimkiler hakkında neler düşündüğümü de soruyorsunuz. Geniş konu. Kısaca ne anlatayım? Buradaki ile Türkiye'deki yanımız arasında büyük ayırım yok. Emekçiler, emekçilerin aydınları parça parça. "Bir ucu ayda, ama bir ucu hâlâ karanlıklar içindeki köyde!" derdim Türkiye'de, öyle! Aydın, evinsiz tartışmalardan şehvet gibi tat alıyor. Kitaplardan yeni kaptığı sözleri, terimleri kullanarak tartışıyor babam tartışıyor. İşçiden, emekçiden büyük ölçüde kopuk. Onun evinin, izbesinin yolunu bilmiyor. Onunla bir sofraya oturmuşluğu yok. Devrimciliği, kitapların yazdıklarını özümseyip toplantılarda, lokallerde konuşmak sanıyor. Elbet kitapların yazdığı da, onları tartışmak da birer değer taşır, ama işçiyle, emekçiyle yan yana, can cana olmadan, kendi yaşamını onların yaşamıyla birleştirmeden, devrimci değil, hiçbir şey olunamaz.

Bir de, tıpkı yurdumuzdaki gibi, herkes neredeyse hâlâ birbirinin düşmanı. Biribirleri hakkında saldırgan sözcüklerle konuşuyorlar, en azından içneliyorlar. Ortada bir sürü "fraksiyon", hepsi ben doğruyum havalarında. Bunca fraksiyonun hepsi asla doğru olamaz. Hepsinin doğru söylediği var, eñri söylediği var. İnsan alçakgönüllü olmalı ve karşısındakini dinlemeli, kıvrır zıvır ayrıntılarla biribirinden kopacak yerde büyük ve ortak doğrularda birleşmeli. Dediğim dedikçiliği kesin olarak bırakmalı. Bunca görüş ayrılığının, bölünmenin bir düşman tuzağı olduğunu düşünmeli. Tarihsel gelişme içinde emperyalizm şimdi dünyada son mevsimini yaşıyor. Bu yüzden canavarlaşmıştır. Gitmemek için her çareye başvurmaktadır. Bölmek bunların en klâsik olanıdır. İşçileri, emekçileri, sendikaları, gençleri, öğretmenleri, nice nice partileri, ülkeleri sık sık bölmüş, dünyanın yarısında bunu başarmıştır. Bizde yapılan da, aynı labaratuvarında geliştirilen formüllerin uygulamasıdır. Aygın ve sezgin olanlar bunun nasıl ayırdına varamaz? Bu arada çok da "özeleştir" sö-

zü ediliyor, ama yapılmıyor. Yüksek sesle, keskin, öfkeli konuşmalarla bir yere varılamaz. Bu yüzden işçiler, emekçiler aydınlara eskisinden daha az güveniyor. Aydınlar son yıllarda çok kurban verdikleri halde böyle bir sonuca gelmişlerdir, yazık! Bu sözleri yazarken üzülmüyorum, ama bunun görevim olduğunu düşünüyorum.

YABANEL - Yurtdışındaki yazınınızın içinde bulunduğu durum ve geleceği hakkında düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz? Önerileriniz nelerdir?

F. BAYKURT - Yurtdışında bu yıllarda işçilerden, onların eşleri, çocukları, yakınlarından çok insanımız var. Yurtiçinde tedirgin edilmiş, yaşama ve çalışma ortamını yitirmiş, üzerlerine toplum olarak çok yatırım yapmış olduğumuz aydınlardan, pahalı kimselerden çok insanımız var. Batı Almanya'daki sayı 1 600 000! Avrupa'nın öteki ülkelerinde, Kuzey Afrika ve Avusturalya'da olanlarla birlikte 4 000 000! Bunca insandan bir beyin gücünün yaratıcı çabalara yönelmesi doğaldır. Nitekim pek çok insan eline kalem almıştır şimdi. Bunlar yazın alanında yapıtlar ortaya koymaya çalışıyorlar. Kendini resme, müziğe, sinema ve tiyatroya verenler var. Türkiye'de kendini kanıtlamış olarak gelenlerden başka, burada hem çalışıp, hem yazıp çizerek değerlerini kabul ettirmişler var. İkinci kuşak işçi çocukları içinde yazın alanında parlamış olanlara kavuşmaya da başladık. Ben bunları şimdilik Türkiye'mizdeki yazının bir uzantısı olarak görüyorum. Ama giderek bu nitelik değişecek, sanırım burada ayrı nitelikte bir yazın oluşacaktır. Yeniler Türkçe ya da Almanca yazacaklar, ama buradaki sorunları ve konuları işleyecekler. Biraz yurttan, ama daha çok burada okunacaklar ve eleştirilecekler. Hem tam olarak Türk kalama-dan, hem tam olarak Alman olamadan varlıklarını sürdürecekler. Yaşamın getirdiği yeni bir durumdur bu. Yararlı yanları çoktur. Buradaki yaşama karınca kararınca bir katkı olduğu gibi, yurttaki düşünsel ve sanatsal varlığımıza aşı olacaktır. Öneri olarak bu çabaların ciddi olarak desteklenmesi gerektiğini söyleyeceğim.

Halk Düşmanı

tanklar mı
toplar mı, mavzerler mi
paletler mi
zincirler mi?

içine korku düşmemiş
oldum olası
namussuzluk düşmemiş
sapmamış yüreğim mi?

hiç durmayacak
beni yarı yolda bırakmayacak
dağlar mı
doruklar mı
yeller mi?

doruklar güzelim
yücesine itler varamayacak
itin sayıllısı en it olanıdır
halka düşman
emeğe düşman
kendine düşman
yani düşman doğanıdır
bozkırdaki ekin tarlam
tahılını ürünüm
böyle bilesin!

ÖNAL AKÇÖLTEKİN

Döner Gelir

döner gelirler akşam üstleri
eli tırpanlılarım
sırtı yorganlılarım
habersiz satılanlarım

döner gelirler boyunları bükük
bir yanar bir yanar ki yüreğim

döner gelirler kışın ayazında
evi odunsuzlarım
bacağı donsuzlarım
sırtı urbasızlarım

döner gelirler üçer beşer
bir kanar bir kanar ki yüreğim

döner gelirler bıyıkların a buz tutmuş
köylerinden kentlerine
kentlerinden köylerine
iş yerlerinden evlerine
döner gelirler el gözüne bakarak
öyle döner gelirler ki bir gün
inandığı kaderi yıkararak.

CAN YOKSUL

ALMANYA'DA SANAT MI ?

FETHİ SAVAŞCI

Sanatçıyı yetiştiren biraz da çevredir demiştim bir yazımda. Sen misin bunu diyen? Mektup, telefon, küskün bakışlar... Doğal olarak o bakışların arkasında sanatçı geçinenlerin sırça köşk, düşleri, kentsoylu sekterliklerin saçmalığı sırtıverecekti.

Çevreden amacım, sanatçı çevresiydi. Demek o günkü yazımla iyi anlatamamışım. Sanatçı yazdığını ilkin sanatçılara okusun, eleştiri de öneri de görsün diyordum, duysun istiyordum. Sanatçıyı en iyi anlayan yine en yakınındaki sanatçı değil midir? Ya da öyle olması gerekmez mi? Gerekir elbet. Peki bir tek cümlemin söylenmesinden neden alınırlar? Burası açık: eleştiriden korkarlar. Hele topluluk karşısında eleştirilmek hiç işlerine gelmez. Sırça köşkleri (düş evleri de diyorum o barınaklarına) yıkılır. Yıkılırsa yıkılsın, dedi genç yeteneklerden biri geçende.

Yok yıkılmasın. Neresi dört başı sağlamsa kalsın. Çürükleri zaten zaman aşımında erir gider. Şimdiden eriyip gidenleri saymaya kalksak, sayfalar tutar.

Bu sıralar Almanya'da herkes devrimci sanat yaptığına inanıyor. Acaba yapıyor mu? Yazılan şiir, yazı, çizilen resim, karikatür, oynanan oyun, çalınan müzik, yontu, grafik acaba tekrar kendini okutturuyor mu? Ya da döndürüp geriye baktırıyor mu? Tedirgin ediyor mu içimizi? Allak bullak ediyor mu ön yargılarımızı? Olmuyor bunların hiç biri. Sabun köpüğü gibi dağılıp gidiyor her biri.

İlk okuduğunda bir şeyler verir gibi olan bir ozanı, biraz dikkatlice okursanız, kimlerin etkisi yoktur üstünde? Etkesiz sanatçı olur mu? Olmaz elbet! Ama devrimci sanatçıyım diye orta yere çıkanların bu savları oluyor. İşimiz gü-

zellik olmadığına, toplumu ileriye doğru değiştirmek, yüceltmek olduğundan, etkileri silmek, eritmek, değişimizi sağlamlaştırmak, birinci işimiz olmuyor mu?

Devrimci sanatçı kendi üstündeki etkileri eriten, yeni bir deyişle ortaya çıkandır. Slogan atarak, Pir Sultan Abdal, Şeyh Bedrettin, Nazım Hikmet, Sadri Ertem, Sabahattin Ali, Hasan İzzettin Dinamo, Rıfat Ilgaz, Fahri Erdenç, Samim Karagöz, Kemal Bilbaşar, Fakir Baykurt vb. adları sıralayarak insan devrimci sanatçı olamaz. Bu işin çilesi var, eğitimi var, disiplini var... Yazma disiplini diyeyim de, bir daha unutkanlık olmasın.

Doğal olarak adını saygıyla andıklarımı sevmek, okumak koşul. Sevmek yeterli mi? Kaç kişi adını andığı sanatçıların yapıtlarını okumuştur. Çoğumuz okumamıştır. Sloganların arkasına yaslanıp tembellik yapmışlardır da ondan. Okumak bir disiplin işidir. Her gün çağının sanatçılarını okumayan, kendini yenilemeyen sanatçı, yeni adına ne yazacaktır? Hiç. Kendinden öncekileri öykünecektir. O kadar!

Devrimci sanatçı, bir çilenin insanıdır. Söyleyecek sözü vardır. Kalemni de, fırçasını da, keskisini de, sözünü de ileriye, hep ileriye, toplumun daha da yücelmesine doğru yenileyen insandır.

Almanya'da en çok sözü edilen devrimci sanatçılardan Nazım Hikmet, Ahmet Arif, Enver Gökçe son yıllarda. Açın Gökçe'nin, Ahmet Arif'in kitaplarını bir tek slogan göremezsiniz. Neden? Yaşamlarını, çileli yaşamlarını, onurlu yaşamlarını sanatlarının içinde eritmesini bilmişlerdir de ondan. O güzel yaşamlarında hiç ödün vermemişlerdir. Bu yönleriyle de ayrı güzelliktedirler. En

çarpiıcı olanı, en diri dizeleri bulup çıkarmışlardır orta yere.

Sloganı yalnız Nazım Hikmet atar. Ona yakışır da ondan demiyeceğim. Nazım Hikmet, sloganı şiirinin içinde eritir. Sırtmaz slogan. Kendi o güzel deyişinin müziğine uydurur. Bir tek sözcük çıkarın Nazım'dan, hemen müzik bozulur. Şiirinin bütününü, dize sağlamlığı üzerine oturtur da ondan. Yani bilinçle, severek yapar işini.

Sonra Fransızca, Rusca bilir. Arapça, Acemce, Osmanlıca'dan anlar. Eski- nin kültür mirasını bir anda in'ar edivermez. Yararlanır halk kültüründen. Türkçeyi de çok iyi yazan, okuyan bir insandır. Uzun hapislik yıllarında karamsarlığın o uyuşuk gölgesine sığınıp yatmamıştır. Boyuna yazmıştır. Mektuplarıyla, sözlü uyarılarıyla Çorum hapisanesindeki Kemal Tahîr'i, Bursa hapisanesinde de Orhan Kemal'le, İbrahim Balaban'ı yetiştirmiştir.

Murt dışında da ülkeden ülkeye, toplantıdan toplantıya yetişmiş, üstüne düşen devrimci sanatçı görevini yapmıştır. Nazım Hikmet'in yaşamını incelemek bile insanı, daha çok okumaya, araştırmaya iteler.

Her sanatçının kitleyle bağları vardır. Peki hangi kitle? Şu Cumartesi Pazarlarını boşuna geçiren kitle mi? İçkiye, kumara, esrara, türlü uyuşturuculara dadanan mı? Yoksa istasyonlarda kadın arayan, milyon lirasına, bir milyon daha katmak isteyen, hızla burjuvalaşan, kültürsüz, görgüsüz, her yeni-liğe düşman yüz binler mi? Yoksa kılı kırk yarıp, evinde beş on kitap bulunduran, bir kaç plakla işi süsleyen, yeni yetme, ağa bozması, birkaç katı, birkaç yüz dönüm toprağı, traktörü, biçer döveri olan kitle mi? Yoksa Türkiye'deki işletmelere ortak olan,eksport, import, araba, eşya getirip götürme ey-lemelerinde gizli kaçakçılık yapan, yüz- binler mi kitle?

Devrimci sanat sözünü kalkan diye kullanıp, kitle dalkavukluğu yapmayalım. İşimiz işçi sınıfıysa gelin beri. İşçi sınıfının öncülüğünde, onun bilimsel dünya görüşünün erkinden yanaysanız toplumsal gerçekçilik akımına bağlanmanız gerekir.

Şöyle özetleyelim. Almanya'da devrimci geçinen genç sanatçıların büyük çoğunluğu okumuyor. Bazıları da okumak

da istemiyor. Belirli sanat dergilerini okuyanların sayısı da iki elin parmak- larını aşmıyor.

Almanya'daki Türk işçi federasyonla- rının belirli bir devrimci sanat poli- tikaları yok. Bu yüzden yapıt vermiş, az buçuk okuyucusu olan sanatçılar Türk kuruluşlarından çok, Alman kuruluşla- rında yapıtlarından örnekler veriyor- lar.

Bu konuda VHS (Alman Halk Yüksek Okulu) hem sanatçılara okuma ücreti hem de yol paralarını ödüyorlar. Şu anda Türk sanatını ne Türk işçi Federasyon- ları, ne de Türk bürokratik kuruluşları koruyor. Türk sanatını, sanatçısını Al- man Kültür kuruluşları koruyabiliyor. Örnekler çok...

Bu durum karşısında devrimci sanatı yaymak, yine sanatçılara düşüyor. Ama iğneyle kuyu kazmak gibi birşey bu! ol- sun, iğneyle de kuyu kazmaya başlamak onuru yine sanatçıların olsun. Fena mı? İsterseniz şöyle bir öneri yapalım: konumuz şu olsun: "Devrimci Türk sana- tını daha çok nasıl sevdirebiliriz, yayabili- riz?" Almanya'nın merkezi bir yerinde böyle bir toplantı yapılabilir. Biraz öteki sanatçı arkadaşlar konuşsun de- rim.

o zan lar la s ö y l e ş i

Seyfili ile

Halk ozanlarının sorularımıza verdikleri cevapları yayınlamaya devam ediyoruz.

- Bize kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

- Neden yurt dışında yaşıyorsunuz? Burada bulunmanızın diğer işçilerden farklı bir sebebi var mı?

- Yurt dışındaki sanat faaliyetleriniz hakkında bilgi verir misiniz?

- Yurt dışında halk ozanının sizce görevi nedir?

- Büyük halk ozanı Aşık Veysel öldüğünde "Veysel öldü. Halk ozanlığı da öldü." diyenler vardı. Oysa görüyoruz ki, bırakalım Türkiye'yi, gurbette bile halk ozanlığı yaşıyor. Bunun sebebini neye bağlıyorsunuz?

Binbir türlü çile ve meşakkat içinde birçok acılar çekerek yetişmiş, Pir Sultan'ların izinde yürüyen çağdaş ve devrimci bir ozanım. Sınıfımın ideolojisi rehberimdir.

Yurtdışında bulunmamın diğer sınıf kardeşlerimden farklı bir yanı yoktur. Yani ekonomik sebep. Biz bu sebebi yokmuş gibi gösterip, idealistce sorunu "kadere" bağlamaya çalışanlara karşı çıkmalıyız. İşçilerimiz bu kadar acıyı, memleketimizdeki zulmün, baskının ve açlığın bir ürünü olarak çekiyorlar. Bu gerçeği "Almanya'ya mecbur etti fakirlik beni" şiirinde dile getirmiştım. İsterseniz bir kıtasını beraber okuyalım.

Ayrı düştüm vatanımdan, ilimden
Servetim yok, sermayem yok elimden
Bilmiyor yoksulların halinden
Almanya'ya mecbur etti fakirlik beni.

Biliyorsunuz emek-sermaye çelişkisi var oldukça, emekçi kesim yönetimi kendi eline almadığı sürece, emek işkence altındadır.

1970 yılından bu yana halk gecelerine katılıyorum. 1972'ye kadar Beyhane ile Almanya'nın hemen her yerinde gecelerimiz oldu. Daha sonra demokratik kitle derneklerinin gecelerine katılmaya başladım. 1976'dan beri ise beni daha da kitlelere bağlayan Almanya Türkiye İşçiler Federasyonu (ATİF)'in, Avrupa çapında düzenlediği halk gecelerine katıldım, katılıyorum.

1975 yılında şiirlerimi bir kitap olarak yayınladım.

Bence yurtdışındaki ozanların görevleri, yurtdışında yaşayan Türkiyelilere halkımızın öz kültürünü yaymak ve ge-

liştirmek olmalıdır. Aynı zamanda çeşitli milliyetlerden Türkiye halkına maddi ve manevi destek sağlamak olmalıdır. Sanatı, sanat için değil, halk için yapmalıdır. Bu uğraşta proleter sanatı kavramalı ve rehber almalıdır. Burjuva saldırılar her alanda göğüslenmelidir. "Yenilmeyi göze almayan, yenmeyi başaramaz." "Yenile yenile yenmesini öğreneceğiz." Yılgınlığa karşı çıkılmalıdır.

Bir de ozanların halkın canlı gazeteleri olduğuna değinmek isterim. Bu nedenle ozan halkın derdine ortak, mücadelesine nefer olmalıdır.

Bence halk var oldukça, halkın ozanını da var olacaktır. Fakat bugün artık ozanlık çağdaş ve devrimci bir anlam kazanmıştır.

Veysel bir tabiat ozanıydı. O ilhamını tabiattan alıyordu. Oysa çağdaş ozanlar sınıf kavgasından alıyorlar güçlerini...

Bu böyle olunca, daha nice çalışkan, dinamik, genç, yarının savaşçısı yiğit ozanlar yetiştirecektir halkımız. Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

rençber ile

13 Mayıs 1963 Tunceli doğumluyum. Tunceli lisesini bitirdikten sonra Almanya'ya geldim. Şu anda işçiyim. Altı senedir ozanlık yapıyordum. Rençber ismi ise Siverék'li yoksul kürt köylülerinin armağanı oldu.

Türkiye'de aranır duruma düşmeden evvel Almanya'ya ailemin yanına gelmiştim. Almanya'ya geldikten sonra da ozanlığa devam etmekteyim. Fakat şu anda yaptığım kasetlerden dolayı faşist cunta tarafından soruşturmaya tabi tutulmuş bulunuyorum. "Yürüyoruz İktidara" adlı kasetin kapağındaki "Eli Kanlı Köpek, Fehmi Altın Bilek, Yaşasın Halk Savaşı" sloganlarından ve türkülerden komprador burjuvazi ve toprak ağaları rahatsız olmuşlar. Zaten 12 Eylül faşist cuntasından sonra aranmayan ve tutuklama kararı olmayan hiç bir devrimci sanatçı gösterilemez.

Devrimci bir ozan olarak, yurtdışında da da kültür ve sanat alanında çalışmalarıma devam ediyorum. Kültür ve sanat alanında, burjuva-feodal kültüre karşı, daha güçlü devrimci kültür cephesinin yaratılması için araştırma-inceleme yapıyorum. Şu ana kadar iki kaset doldurdum. Bunlar: "YÜRÜYÜZ İKTİDARA ve GÜNEYDOĞU" adlı kasetlerdir. Bu güne kadar edindiğim kısmi tecrübelerle dayanarak, gelecek kasetlerimi hem içerik, hem de teknik olarak daha iyi yapmak için çalışıyorum. Kitap ve plak ise henüz çıkarmadım.

Şimdiye kadar Batı Almanya, Batı Berlin, Fransa, Avusturya ve Hollanda'da düzenlenen bir çok halk gecelerine katıldım. Şu anda ATİF'in düzenlediği "Faşist cuntaya karşı özgürlük mahkumlarıyla dayanışma geceleri" kampanyasına katılarak, faşist cuntanın teşhir edilmesine ve çeşitli milliyetlerden Türkiye halkının Halk demokrasisi ve bağımsızlık mücadelesine destekten büyük bir kıvanç duymaktayım.

Devrimci halk ozanları gerek yurtdışında, gerek yurtiçinde yoksul halkın dertlerini dinleyip, bu dertleri dile getirmek zorundadırlar. Örneğin: Biz Türkiyeli devrimci ozanların bu dönemde en acil görevi olan, komprador patron ağa devletinin kanlı eğemenliğini, faşist cuntanın vahşiliğini ve caniliğini gerek yurtdışında, gerekse Türkiye'de kamu oyuna duyurmaktır. Diğer yandan devrimci ozanlar kendi aralarında dayanışmalar sağlamaya çalışmalıdırlar. Bu konuda ATİF'in hem devrimci ozanlarla dayanışma, hem de faşist cuntaya karşı özgürlük mahkumlarıyla dayanışma geceleri örnek alınmalıdır.

Hayır, Aşık Veysel öldüğünden bu güne kadar halk ozanlığı yaşıyor ve yaşayacaktır. Yoksul halkın dertleri bitmedikçe, mücadelesi sürdükçe halk ozanlığı da yaşayacaktır. Halk ozanları halkın bağrından çıktığından, acı ve çile çektiğinden dolayı, aynı acıyı ve çileyi çeken halk var oldukça, halk ozanlığı da var olacaktır. Çünkü Halk ozanları halktan kopuk değil, halkın malıdır. Halk ozanlığını ölümsüz kılan demin de dediğim gibi halkın isyancı ve şanlı mücadelesidir.

Sen ki

sen ki
satılmışsın
kudurmuşsun
seni zorba seni

ne istiyorsun
kundaktaki çocuktan
ak duvaklı gelinden
Hamal Mehmet Emmi'den

sen ki
kara bulutsun
şafağı boğan
ve ta Vaşington masalarından
gizli gizli emir alan

yal yiyen
kan içen
doymayan!

M. BAYRAKTAR

Kanlı Urgan

Adaletin bu biçim mi?
Hakkımı almak suçum mu?
Hep solcular için mi?
Kuruluyor kanlı urgan

Sahipsiz kasa bulunca
Bütçeden biraz çalınca
Hakimin cebi dolunca
Kuruluyor kanlı urgan

Dört kitabın dördü hakta
Yeri var mı insanlıkta
İşte seni faşist cunta
Kurduruyor kanlı urgan

Kahpece hazırlanmış plan
Haklıyken haksızlık bulan
Talan beyim dünya talan
Kuruluyor kanlı urgan

Çok armalar var döşünde
Gözü ile o kaşında
Daha onsekiz y şında
Kuruluyor kanlı urgan

O kararı veren diller
Kara kalemi kıran eller
Yetim kalmak için döller
Kuruluyor kanlı urgan

Kalbimde yoldaşın yeri
Yarılısın faşist çemberi
Üniver'in akli ereli
Kuruluyor kanlı urgan

H. UNVER

gardaşım

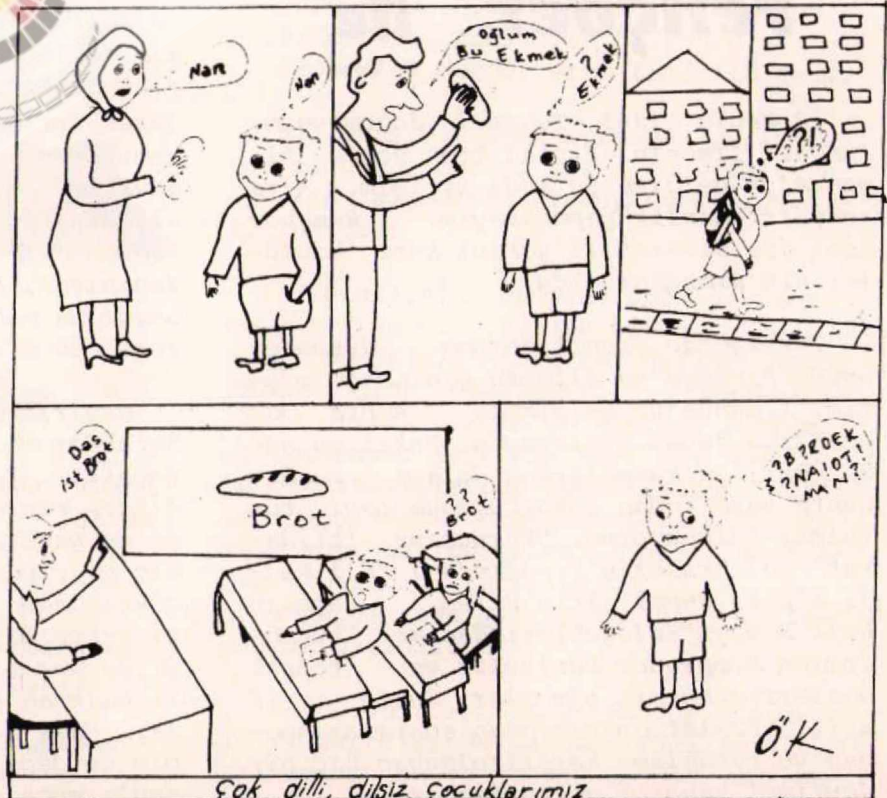
Sana da görev düşüyor
Bağımsızlık kavgasında
Gün be gün bir can düşüyor
Bağımsızlık kavgasında

Umutsuzlanma boşuna
Sen değilsin tek başına
Bu toprağın her taşına
Ayak uzat bas gardaşım

Çok serler verdik yoluna
Tükenmedi daha kavga
Daha güzel bir yarına
Kollar açıp koş gardaşım

Yıldırmasın engel seni
Ürkütemez onlar seni
Bu düzenin ettiğini
Ayak altı et gardaşım

GÜLTEKİN

Çok dilli, dilsiz çocuklarımız

değişecek

Toplumlar, düzenler, doğada her şey
Değişmiş, değişiyor, değişecek!
Ve sabit değildir evrende bir şey
Değişmiş, değişiyor, değişecek!

İlk insan toplumu ilkel komünal
İkinci köleci, üç feodal
Emeğin düşmanı olan kapital
Değişmiş, değişiyor, değişecek!

Yükseklere çıkar suyun buharı
Bulutlar yağdırır yağmuru karı
Doğanın canlı cansız varlıkları
Değişmiş, değişiyor, değişecek!

Zamani tarihin akışıdır bu
Maddenin hareket edişidir bu
Materyalist dünya görüşüdür bu
Değişmiş, değişiyor, değişecek!

ZAMANI

ana dendi, bacı dendi, yar dendi

Toplumlarda kadın denen varlığa
Ana dendi bacı dendi yar dendi
Her ulusun onuştuğu dil ile
Ana dendi bacı dendi yar dendi

Sınıflara ayrılınca toplumlar
Her sınıfta kadının bir yeri var
Sultan oldu köle oldu kadınlar
Ana dendi, bacı dendi yar dendi

Bir kadın düşünün çılgınca aşık
Bir kadın düşünün sallıyor beşik
Bir kadın düşünün kavgada ışık
Ana dendi bacı dendi yar dendi

Nice koç yiğidi doğuran ana
Kadın vardır isim salmış ihana
Haydar der ki her sınıftan kadına
Ana dendi bacı dendi yar dendi

H. KORKMAZ

bacı

Kimden neyim eksik benim
Diye bir sorsana bacı
Sana eksik diyenlerin
Dersini versene bacı

Ağlıyorsun için için
Bilmiyorum acep niçin
Kadın olmak mıdır suçun
Zinciri kırsana bacı

Sende katıl bu kavgaya
Karşı dur patron ağaya
Hedef alda şu namluya
Mermiyi sürsene bacı

Dağdan düze haykırılım
Halk savaşına verelim
Halk iktidarı kuralım
Savaşa girsene bacı

Emekçi'nin bitmez azmi
Kuracağız sosyalizmi
Sende yargıla faşizmi
Kalemi kırsana bacı

EMEKÇİ

devrime kadar

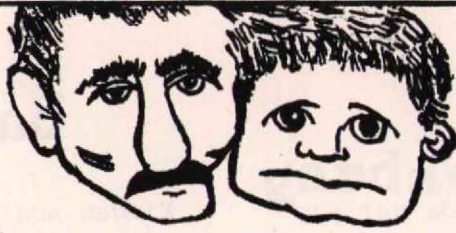
Kim demiş yıldık kim demiş korktuk
Sürecek bu kavga devrime kadar
Kim demiş durduk kim demiş bittik
Özecek mavzerler zafere kadar

Yüzer yüzer darağacı kurulsa
Biner biner vur fermanı verilse
Ezen ile ezilenler varısa
Sürecek bu kavga devrime kadar

Emperyalizmin pis uşakları
Güneşe dayanmaz doğanın karı
Halk için ölürüz dönmeyiz geri
Sürecek bu kavga zafere kadar

Merdani boynunu bükecek sanma
Borunuz hep böyle ötecek sanma
Bu kavga burada bitecek sanma
Sürecek bu kavga devrime kadar

MERDANI

oğluma hikayeler

YILMAZ GÜNEY yazdı, HASLET resimledi.

Hayata seyirci kalmak kötüdür oğlum

Bisiklete binmesini
yeni yeni öğreniyordu.
Dengesini
tutturamadıkça
düşüyordu. Dizi, kolları
acıyordu düştükçe.
Çocuk, dizinin ve
kollarının acısına
aldırmıyordu; fakat,
düşmesine gülen,
kendisiyle alay eden
çocukların tavırları
cesaretini kırıyordu.
Onlar güldükçe, kendi -
kendine söyleniyordu:

«Ben bisiklete
binmesini
öğrenemeyeceğim
galiba!»

Toz - toprak içinde,
frensiz, çamurluksuz
çıplak kiralık
bisikletlerle düşe - kalka
bisiklete binmeyi
öğrenmeye çalışan

bütün çocuklar içinde
en çaresiz, en beceriksiz
kendini görüyordu. Bir
çeşit güvensizlik
sarmıştı bedenini.

Üzgün, kolları, dizleri,
ayakları ağrılar içinde
eve döndü. Pantolonu,
gömleği yer yer

yırtılmıştı.

«Yine mi bisiklet?»
dedi annesi öfkeyle.
«Hergün bir yerini
yırtıyorsun. Bıktım
senden! Bir gün de
kafanı kıracaksın, o
zaman kurtulacağım

senden.»

«Bir daha bisiklete binmeyeceğim» dedi çocuk.

«Çok şükür aklın başına geldi» dedi annesi. «Bak buna çok sevindim işte.»

Çocuk, kırık yüreğini dolduran gülüşmelerin etkisini atamıyordu üstünden. Kendisiyle alay eden çocuklara için için kızılıyordu.

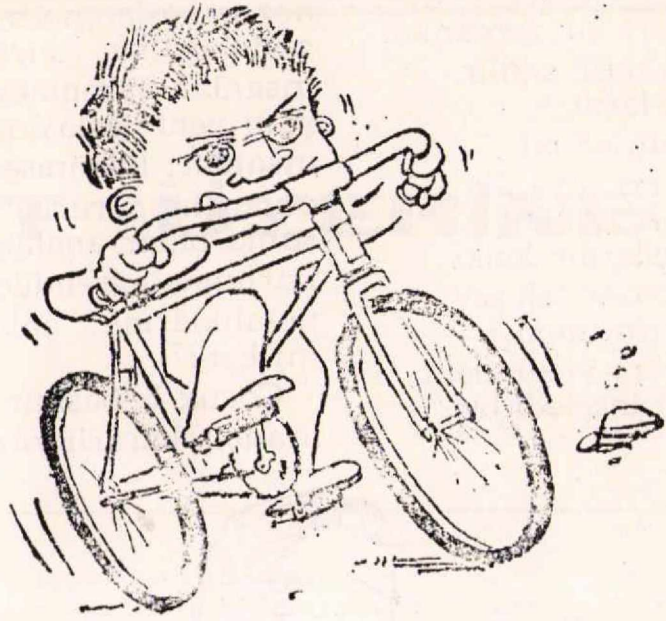
Annesi sordu:

«O kadar söyledim sana, dinletemedim... binme şu bisiklete, dedim... bütün harçlığını götürüp o kel bisikletçiye verdin. Şimdi n'oldu da birden vazgeçtin bu işten, anlamadım... neden?»

«Öğrenemeyeceğime aklım kesti...» dedi çocuk. «Gülüyorlar bana. Ben düştükçe çocuklar gülüyorlar bana, dalga geçiyorlar benimle. Ben de bir daha gitmeyeceğim oraya.»

«İyi edersin» dedi annesi. «Bisiklete vereceğin parayla kendine birşeyler alırsın. Şeker yersin, leblebi yersin. Zaten kıracaktın biryerini... iyi oldu. Gel seni bir öpeyim.»

Akşam babası eve dönünce annesi dedi ki:

«Haberin var mı? Oğlun bisiklete binmekten vazgeçti artık...»

«Niye?» dedi babası. «Çocuklar gülüyorlarmış... seninki düştükçe dalga geçiyorlarmış.»

«Öyle mi?» dedi babası. «Nedeni gerçekten bu mu?»

«Bu... hep gülüyorlar bana... ben düştükçe ıslık çalıyorlar, alkışlıyorlar beni, cesaretimi kırıyorlar.»

Baba, oğlunun yüzünü saran kırıklığı, kendine güvensizliği, yenilmişliğin acısını görüyordu.

«Bu kararın hiç hoşuma gitmedi oğlum» dedi. «Senin yaptığının bir çeşit korkaklık denir... kaçmak denir...»

«Niye korkaklık olsun baba... kaçmak olsun?»

«Öyle işte...»

«Niye korkaklık olsun, o kadar düştüm, kolum yanlarım acıdı, hiç ağlamadım. Kafamın üstüne düştüm, yine ağlamadım... düşmekten hiç korkmadım ki...»

«Acı çekmekten korkmadın, doğru. Ama çocukların sana gülmelerinden, seninle dalga geçmelerinden korktun, bisikleti bıraktın kaçtın. Bu da korkmaktır oğlum, bu da kaçmaktır. Hem de işin en kötü yanı budur...»

Çocuk, babasının ne demek istediğini az - çok anlıyordu. Fakat, onların gülmelerini, dalga geçmelerini göğüsleyecek gücü göremiyordu kendinde.

Babası dedi ki:

«Her işin bir acemiliği vardır oğlum... en usta terziler bile işe ilk başladıkları zaman iğne tutmasını bilmiyorlardı.

Dünyanın en iyi boksörleri bir zamanlar yumruk nasıl sıkılır, bilmiyorlardı.

Dünyanın en iyi yüzücüleri suya ilk girdikleri zaman korkmuşlardır belki. Buna benzer çok şey sayabilirim sana.»

Oğlunun yüzündeki tepkileri inceledi bir süre.

her iş başlangıçta zor gelir adama... birtakım insanlar, öğrenmeye yeni yeni başlayan insanları küçümserler, onları hoşgörürler... sanki onlar analarının karnında öğrendiler ustalıklarını... anladın mı beni?»

Çocuk babasının inançlı, kararlı yüzünde,

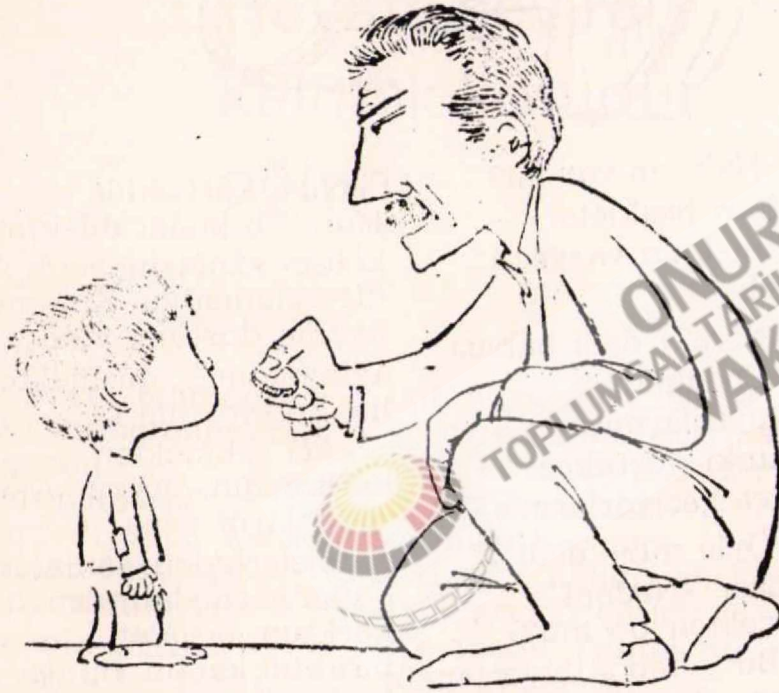
«Ne güzel akıllar veriyorsun çocuğa...» dedi anne.

Baba oğlunu kucakladı, bir çeşit sarsalayıp...

«Bak sana ne anlatacağım» dedi. «Bu annene kalırsa sen hapi yutarsın oğlum. Çünkü senin annen tıpkı benim anneme benziyor. Benim annem de böyleydi, beni çok severdi. Titrerdi üstüme. Ailenin tek çocuğuydum. Basma bir iş gelmesin diye, aman ağaca çıkma oğlum, düşersin... aman suya girme oğlum, boğulursun... aman kimseyle gürleşme, bir yanını kırarsın, diye diye beni herşeye seyirci bir insan haline getirdi. Hayata seyirci kalmak kötüdür oğlum. Hayatın iyi, uslu bir seyircisi olmaktansa, hayatın içinde başarısız bir adam olmak bin kere daha iyidir. İyi bir boks seyircisi olmaktansa, kötü bir boksör olmayı göze almak daha iyidir oğlum...»

Çocuk kendisine gülen çocukları düşünüyordu.

«O çocuklar seni korkutmasın oğlum» dedi baba.

Sonra dedi ki:

«Yarın ilk işin doğru kel bisikletçiye gitmek olsun. Al sana para... sakın o çocukların tavrı korkutmasın seni. Sana gülecekler, seninle dalga geçecekler, hiç aldırmayacaksın onlara. Onlara inat öğreneceksin bisiklete binmeyi. Kafan kırılacak, gözün yarılacak, ama öğreneceksin. Her iş böyledir oğlum...»

kendisine aşılacak istediği güveni gördü.

Baba dedi ki:

«Üç gün daha gülerler sana... dört gün daha dalga geçerler... sonra... sonra n'apacaklar? Yalnız bisiklet konusunda değil, her her işte... kimseye aldırma, kimsenin küçümseyen bakışı seni korkutmasın... başarmak için çalış, çırpın...»

SANAT ÜZERİNE

YAVUZ AKÖZEL

"Ben kıymetli taş işleyen bir işçiyim. Fakat beni teneke ile çalışmaya zorluyorlar. Tenekeden birşeyler yapayım istiyorlar." (Y. Güney, Yabanel sayı 6, Sy. 8)

Türkiye'de sanata ve sanatçıya yapılan baskı bundan daha iyi anlatılamaz.

İstiyorlarki sanat ve sanatçı kendi araçları olsun. Yedek parça olarak onları kullanabilsinler. Kendi araçları durumuna düşmeyen, çarkları yalama olmuş, her yanı paslanmış, bozulmuş, işlemez hale gelmiş düzenin yedek parçası olmayı kesinlikle reddedenler siyasi takiplere uğramakta, maddi ve manevi baskılarla yıldırılmak istenmekte, işkencelere çekilmekte, zindanlarda çürütülmekte ve hatta öldürülmektedirler.

"Ülkem hiçbir zaman burjuva demokrasisini yaşamadı. Bu nedenle sanatçı olarak hiçbir zaman burjuva anlamda da olsa serbest olarak çalışmadım." (Y. Güney, Yabanel Sayı6)

Türkiye ve Türkiye gibi burjuva demokrasisini yaşamamış ülkelerde (ki bu ülkeler aşağı yukarı benzer özellikleri içermekte) sanat, sanatçı halktan uzak tutulmaya çalışılmış, susamış halk susuz bırakılmış, çiçek açmış ağaçlar meyva vermeden gaddarca budanmıştır.

Pablo Neruda:

Şili'de uluslararası kapitalizmin düzenlediği ünlü eylül katliamı sırasında hasta idi. Darbeciler P. Neruda'nın evini bastılar, dağıttılar ve bir süre sonra öldüğünü açıkladılar.

Garcia Larca:

İspanya'da faşist diktatör Franco tarafından kurşuna dizildi.

S. Ali:

Defalarca tutsaklanmış, devrim uğruna verdiği kavgasını önleyemeyince el altından öldürtülmüştür.

N. Hikmet:

Ölümle defalarca yüzyüze gelmiş, faşizm tarafından bir kazaya kurban edilmek istenmiştir. Yaşamının büyük bir bölümünü hapislerde geçiren değerli ozan son çareyi sevdiği yurdundan kaçmakta bulmuştur.

Enver Gökçe:

61 yıllık ömrünün 10 yılını hapis ve sürgünlerde geçirmiştir. Özgürlüğün, barışın, insan sevgisinin, devrimci inanın en güçlü çarpan yüreği olmasına karşın, güzel şiirleri ustalıkla halktan kaçırılmış, çok sevdiği sömürülen, ezilen sınıfının Gökçe'nin şiirlerini okumaması için faşizm elinden gelen herşeyi yapmıştır.

Adını sıraladığımız sanatçılar aramızdan çoktan göçüp gittiler. Ve aramızdan çoktan göçüp gitmiş daha nice sanatçı var ki bunlar da korkunç faşist düzen tarafından öldürülmüş, zindanlarda çürütülmüş, işkencelerde sakat bırakılmış, sürgüne gönderilmiştir. Hala Batı Berlin'de öğretmenlik yapan yazar Mahmut Makal Yabanel dergisinin 7-8. sayısında şöyle anlatmakta sanat öyküsünü:

"Bu konuyu kapatmadan şunu da ekliyeyim ki, yukarda saydığım memurluk yılları öyle dümdüz akıp geçmedi. O yılların birçoğu işten atılıp işsiz kalarak, sürülerek ya da hapiste geçti. Bu yüzden topluma doğru dürüst hizmet etmiş de sayılmam doğrusu."

Yine Yabanel Dergisinin 5. sayısında sanatçıya yapılan baskıyı şöyle dile getirmekte A. H. Cilasun:

"Benim beş yapıtım yasalarca toplatılmış. Grev var adlı oyunum Kürtçülük, orduya hakaret, komünizm propagandası ve devleti yıkmak amacı taşıdığından 30 yıl hapisliğim istenmiş. Ben de bu nedenle kaçarak..."

Hala Duisburg'da bulunan Öğretmen-yazar Fakir Baykurt, Remzi Kitabevinde 1978'de yayınlanan Tırpan romanının ön sözünde şöyle yanıtlamakta sanatçıya yapılan faşist baskıyı:

"Çileden uzak dönemi olmadı öğretmenliğimin. İlk fırsatta Yılanların Öcü romanım ve Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazılarım yüzünden ders verme yetkim elimden alındı...İşsizliğin ve parasızlığın anlatılmaz acılarını tattım böylece."

Yine Kaplumbağalar romanının önsözünde şöyle anlatmakta:

"O yıllarda Ankara'nın perişan köylerinde dolaşıyordum. Kafamda yeni bir roman vardı. Evirip çeviriyordum. Talim ve Terbiye Kurulunda Yılanların Öcü'nü suçlayanlar, Devlet Tiyatrosunda sahneye koymak üzere olan oyununu kaldıranlar, senatonun bütçe komisyonunda arımdan ağızlarına geleni söyleyenler ve şimdi perdedeki gölgelere şişe atan bu dırdırcı bulvar aydınları, kafamdaki romanı yazdığım zaman ne yapacaklardı acaba?Bu yel böyle esip, bu kılıç da böyle kesip gittiğine göre, bir sırasını bulup hesabımı görmeye mi kalkacaklardı? İçecekler miydi kanımı?"

İşçi-yazar Fethi Savaşçı, Yabanel dergisinin 9. sayısında Türkiye'deki sanatçıya yapılan baskıyı şöyle dile getirmekte:

"141 ve 142'den üç kez tutuklandım. Ceza yedim. Dayak, işkencenin türlüğü uygulandı."

Fethi Savaşçı 12 Eylül öncesi Türkiye'sini bir cümleyle betimledikten sonra şöyle devam etmekte: "İki yıldır askersel yönetim tüm demokratik hakları kaldırdı. İzine gidemedik. Giden arkadaşlarımızın başına gelenleri biliyoruz."

Yazar-Öğretmen Yusuf Ziya Bahadın- lı Yabanel dergisinin yine Türkiye'deki sanatçıya yapılan baskıyı şöyle anlatmakta:

"Sanatçının kaderimidir nedir,

Osmanlıdan beri hep acımasız davranılmıştır. Derisi yüzülmüş, asılmış, sürgüne gönderilmiş, linç edilmek istenmiş, hücrelere tıkılmış, işkence edilmiştir... Devlet sanatın, kültürün yanında olmamış. Ne yanındası, karşısında olmuş her zaman."

Bu faşisz, bu zulüm ozanların koşuklarına konu olmuş, sazlarıyla, mısralarıyla kitlelere bunu anlatmışlar, faşizme baş kaldırmışlardır.

Bir oniki daha sıraya girdi

Gelir gelmez hemen sehpayı kurdu

Ekmek kapısına kilidi vurdu

Bayramlar çoğaldı, ekmek azaldı

Faşizmin sade devrimci san ta değil uyanan milyonlara acımasız uygulandığını Ozan Emekçi bir başka koşu- ğunda şöyle anlatmakta:

İşkencede günlerce

Özgürlük mahkumları

Sayısı onbinlerce

Özgürlük mahkumları

Vatan ağalı beyli

Mahkumlar isyan huylu

İşçi emekçi köylü

Özgürlük mahkumları"

Ozan sazinin teline dokundukça binlerce yıllık zulmün altında inim inim inleyen Anadolu dile gelmiş, kendi karanlıklarını aşarak isyanı, başkaldırmayı doruklaştırmıştır.

Asmakla biter mi devrim erleri

Yorulursun, yorulursun bay cellat

Dünyada yer yoktur saklanmak için

Görülürsün, görülürsün bay Cellat"

(Zamani)

Sazın teline dokundukça öfke kitleleşmiş, sınıflaşmış. Korku şöyle dursun korkusuzluk daha da pekleşmiş.

Yüzbinleri hapis zindan alır mı?

Satılmış maşalar haldan bilir mi?

Süngü ile demokrasi gelir mi?

İşte bunlar insanlığı bozdular.

(Kemteri)

Faşizmi yansıtan, yeren mısralara ozanın elinde olmadan koşuklara girmiş, Pir Sultan'la, Dadaloğlu'yla sürüp gelen bir başkaldırma daha da pekişmiş.

Kenanı da yoldaşlarım

Vurun vurun Kenanı oy

Kenan Paşa zalım oldu

Dinlemiyor amanı oy

(Can Yoksul)

Türkiye'deki devrimci sanatın iliği-
ne dek işlemiş bu konu. Her
karmaşıklıkta, her taşın altında kara
bir yılan gibi faşizm başını uzatıver-
miş. Uzatmış da ne olmuş? İsraların,
tümcelerın kızgın ateşinde örslenen
mızraklar başlamış fırlatılmaya üzeri-
ne, üzerine faşizmin.

Sanatçı korkusuzlaştıkça, faşizm
korkunun dipsiz kuyusuna düşmüş. Kork-
muş ki hem de ne korkmuş. Darağaçların-
da bıyığı terlememiş bizim gençlerimizi
asar olmuş. İşkencelerde kızlarımızın,
gelinlerimizin ırzına geçer olmuş. Yok
etmek istemiş sanatçının gücünü aldığı
kaynağı. Kurutmak istemiş.

Yine de dışlayamamış sanatçıyı kendi
insanından. Zindanlarda kanını mürek-
kep yapıp yazmış yılmazlığını. Toplum
zalimle savaşmaya çağırmış. En küçük
ışığını, olan şını zulme karşı silah
yapıvermiş. Savaşmış, savaşmış...

Burjuva demokrasilerinde ödüllendi-
rilen sanatçı bizde aç bırakılmış, kur-
şunlanmış, yargılanmış, kanı içilmek
istenmiştir.

Bertol Brecht'in Ausburg'da bulunan
evi kendi eserlerinin sergilendiği bir
galeri şekline getirildi. Yabanıl'in 5.
sayısında okudum bu haberi...

Hadi be oradan diye elinizin tersiyle
beni itebilirsiniz. Sait Faik'in Büyük
Ada'daki evi de Bertol Brecht'in evi
gibi.... deyipte.

Bugün Yap

başkaları düşünebilir
ama sen değil
sen düşüncelerini fırtınalara
rüzgarlara
yabancı yollara saçmış savurmuşsun
yalnızca ün şan değil
yaraladığın gençliğinde
utanç veren gençliğinde
çarpışmalarda
bin parça etmişsin
düşüncelerini

bütün bunlar
şu toprak parçasını ve gökyüzünü
ve evreni serinleten şu maviliği
lekelemiyor genede

zaman seni çağırıyor
şimşekli fırtınalı estiğinde yel
dallarını kamçılar ağaçlar
"gel" diye haykırıyor
ilk bahar nevroz çiçekleriyle
"gel" diye fısıldıyor

korku seni kısılcına almamış olsaydı
çok önceden gelmiş olurdu
gerçekten bu kadar alçak ve korkak mısın
yıkamak
yapmak istiyorsan bugün yap
açıkca kopar
sefaletin boynunu
ve uğra tozlu yollara
bütün yaşayan canlılara müjdele
kürdistan ulusuna
türk halkına
geleceği eline aldığını duyur.

C. EFE

Ayıp Değil mi?

Değerli dost, aslan yatağıdır dağlar, ağlama
Yiğitlerin kellelerinden örülür kurtuluş duvarları
Güç'le kurulmuş yüceliş, savaşla, zorla
Dönme aşağıya boyunduruktur, buyrun daha yücelere çıkalım
Özgürlük sarayı çok yüksek...
Yalnız iki kellelik yerimiz var benle senin
Esirlik kirliliğinden pas tutmuş hançerim
Kansız erer mi hiç kimse kurtuluşa
Derin vadilerde uyusan, kötü düşler görürsün
Korkaklık yorganını çeksen başına, gamlı olursun
Sakin, dönmeyesin amacından tüm yaşam boyu
Ayıp değil mi, biz sağ ve yiğitken, düşman yesin bu başı

CİGERHUN

Öykü

İENIEK ve SERMAYE

VEHBİ BARDAKÇI

Neuhaus düzlüğünde koca bir timsah ölüsü gibi yatan Schmidt Rohr Fabrikasının işçileri, ürettikleri metal borulara insan kanı ve canı katmaktayken: organik bedenlerini, makinaların mekanik hareketlerine ve hızlarına uydurmak için garip garip hareketler yapmaktayken, mavi önlüklü bir mayıster geldi ve işçilerin önünde dikildi.

Pazardan köle satın alan bir efendi tavrıyla:

- Sen! dedi. Gel benimle!

Asım'ı taktı peşine ve büroya doğru yürüdü. Asım sığınmacıydı. Henüz yeni gelmişti Almanya'ya.

Şef, büroda piposunu tütürtmekteyken peşinde Asım'la içeriye girdi mayıster. İçeride, şeften başka bir sendikacı ve bir de tercüman vardı.

Asım'ı tepeden tırnağa süzdü şef. Kosaluk tosun, kurbanlık koç beğeniliyor du sanki! Önce kendinden eminmiş gibi görünmeye çalıştı. Erkek hindi gibi kubbardı sonra. Derken konuşmaya başladı..

Asım'a döndü tercüman:

- Kızıyor sana kardeşim, dedi. Zorluk çıkarıyormuşsun. Atarım seni işten, diyor.! O zaman gider Türkiye'de çalışırsın, diyor!

Türkiye'de çalışırsın! Alay mı ediyordu?!

Edecekti elbet! Öz yurdunda yaşama hakkı tanınmamış insanlara; göbeklerinden başka hiçbir şey düşünmeyen yöneticileri tarafından Almanya'ya koyun gibi satılmış insanlara, Almanya'nın kapitalistleri başka türlü mü davranacaktı? Alay edecekti elbet.

Tercüman:

- Mayıster, iki makinada çalış, de-

miş sana. Çalışmamışsın. Kızıyor şef. Verilen işi yapsın diyor.

Yeniden konuştu şef. Giderek yükseltti sesini. Bir türlü doymak bilmeyen o aç gözlerini dikti Asım'a, esti esti yağdı!..

Tercüman:

- Söylediklerimi aynen çevir, diyor şef. Çeviriyorum işte: bundan böyle iki makinada çalışacaksın, diyor. Uzun borular geldiği zaman makinacılara yardım edeceksin, diyor. Bu konuyu uzatmak istemiyormuş.

Asım:

- Hayır! dedi. Bin kez hayır. İki makinada çalışmam! Bir makinaya zor yetiyorum ben! Makinacılara da yardım mardım etmem! Niçin yardım edecekmişim? Onların bölümü ayrı, benim bölümüm ayrı. Makinacıların mayısteri Karl. Benim mayıstarım Martin. Kimin işçisiyim ben? Karl'ın mı, yoksa Martin'in mi?

Sendikacı konuştu bu kez. Asım sevindi sendikacının konuşmasına. sevinirdi elbet. İşçileri yalnız bırakmıyordu şefin karşısında.

Sordu tercümana:

- Yanında Dieter adında bir Alman işçi var mı?

Asım:

- Var, dedi.

Sendikacının konuşmasını çevirdi tercüman:

- Dieter iki makinada çalışıyormuş ve üstelik makinacılara da yardım ediyormuş. Sen engel olmak istiyormuşsun Dieter'e. Deli, diyormuşsun ona.

Asım hayretle, ibretle dinledi tercümanı. Bir işçinin iki makinada çalışmasını nasıl isteyebiliyordu sendikacı?

Neler saçmalıyordu bu adam? işçinin bir sigara içimliği boş zamanında, kendisine ait olmayan başka bir bölümde çalışmasını nasıl isteyebiliyordu?

Tiksintiyle baktı sendikacıya.

Şef de Asım'a tiksintiyle bakıyordu. Kötü bir koku duymuş gibi buruşturdu yüzünü. Elinin tersiyle kovdu delikanlıyı.

Kovarken de:

- Dieter deli değil, sen delisin! diye haykırdı.

Şefe döndü Asım:

- Biz işçiler yaratıyoruz ve siz kapitalistler yok ediyorsunuz, dedi. Dünyayı iki kez ateşe verdiniz. Üçüncü kez ateşlemeye hazırlanıyorsunuz. Siz deliden de ötesiniz. Çılgınsınız be!

Tercümana baktı şef:

- Ne diyor bu? dedi.

Tercüman, konuşulanları Almancaya çevirince, ateşe değmiş gibi sıçradı şef. Sarışın yüzü kızıla döndü. Kurbağanın gözleri gibi dışarıya pörtledi yeşil gözleri.

Bu sırada Asım, işinin başına döndü bile. Uzattı kollarını, çekti; sağa bükte kendini, çöktü, kalktı ve yeniden uzattı kollarını, çekti... Dayanılmaz gürültünün arasında tıpkı bir makina gibi hep aynı hareketini yineleyip dururken sendikacıya takıldı gözleri. Makinaların arasından geçiyordu. İşini bıraktı ve sendikacıya doğru yürüdü.

Almanca olarak:

- Kaç Mark'a sattın kendini? dedi.

Bilirdi bu kadarcık Almanca.

umut

Özlem dedik
Yurt dedik
Yurttan ırakta
Çileler çektik bre dost

Bir Alamanya
Bir gurbet türküsü ki söylenen
Dillere, yıllara kolay
Kurulmuş yaylarda tetiktik bre dost.

Kaygılanmayasın, gamlanmayasın be kardeş
Yığınlarca emekçi güç
Yurt ile yuva, öfkeyle sevgi
Dağlar gibi biriktik bre dost

ÖZGÜR SAVAŞÇI

Almanya

Tutanağı

Almanya Almanya dediler

Umduk neler neler
Düş kurduk düş üstüne
Düşe yattık Almanya üstüne
Gün geçti-ay geçti-yıl geçti
Dönüştü düşler gerçeğe

Kopup anayurttan birer ikişer
Eklice ot gibi eklendik
Yüzler...Binler...Yüzbinler...
Derken milyonlara ulaştık

Çalıştık-çabaladık
Emek verdik güç verdik
Para kazandık mülk edindik
Günler geçti-aylar geçti-yıllar geçti
Ne kaybettik, ne bulduk

Çoğu kez ezildik
Çoğu yerde büzüldük
Zaman zaman kovulduk
Acı çektik, maraz bulduk, dert edindik
Yıllar-yılı gurbet elde çoluk-çocuk
Mutlu değil, içli-dışlı rezildik.

MUSTAFA KAVAS

Nedense

Kırıldım
Döküldüm
Oniki Mart'ta değil
Oniki Eylül'de değil
Her Mart'ta, her Eylül'de
Fesli Sultan devrinde
Şapkalı Cumhuriyet'te
Çekip durdum kahrınızı.

HASAN TÜTÜN

Geleceğimiz

Bir kolumuz Anadolu
Bir kolumuz Almanya
Kolumuzun biri
Kopacak bu makinada
Hele hangisi?

HASAN TÜTÜN

AMATÖR TİYATROCULUK

H. ÖZÜPEK

Bu gün Almanya'nın çeşitli yörelerinde bir çok amatör tiyatro grupları, işçi-öğrenci dernekleri bünyesinde faaliyet göstermektedir. Belki de 1973'lerde oynadıkları PUSUDA piyesi ile Almanya'da Amatör tiyatroculuğu başlatan Saarbrücken'li öğrenciler, amatör tiyatroculuğun bu kadar gelişeceğini ve serpileceğini hiç düşünmemişlerdi.

Evet, bugün artık tiyatrosuz bir halk gecesi düşünmek olanak dışıdır. Halk gecelerindeki ozanların çekişliliği bugün yerini yavaş yavaş tiyatronun çekişliliğine bırakmaktadır.

Dün gurbet hasretini sazlı, sözlü, folklorlu bir halk gecesinde telafi etmeye çalışan gurbetçi, bugün böyle bir geceye giderken orda tiyatro seyretmeye de gereksinim duymaktadır.

Dün halk kültürünü yaymak, halkı bilinçlendirmek, onlara kurtuluşlarını sazla, sözle dolaylı olarak anlatmak için halk geceleri düzenleyen demokratik dernekler, bugün de bu anlatımın tiyatro ile daha muazzam bir şekilde yürüdüğünü nihayet görebilmişlerdir. Fakat görebilmek yetmez. Onu doğru kavramak gerekir. Ancak o zaman seyirciye birşeyler verebiliriz.

İşte bu yazımda amatör tiyatroculuğun gelişmesi, içine düşülen hataları ve amatör tiyatroculuğu nasıl kavramamız gerektiği üzerinde duracağız.

Bilindiği gibi tiyatro sanatı hiç bir sınıfın malı değil. Hangi sınıfın elinde ise o sınıfa hizmet eder. Bu yazıda tiyatroyu edebi olarak incelemeyeceğim.

Türkiye'de ilerici profesyonel tiyatrocular burjuva kanunları çerçevesi dahilinde oynadıkları çeşitli tiyatrolarla halkın çeşitli sorunlarını dile getirmişlerdir. Fakat bu oyunlar sadece büyük şehirlerin yumuşak koltuklu salonlarından dışarı çıkmamış ve hitap ettiği kitle ise hep entellektüeller olmuştur. Bunun nedenleri de bugünkü konumuzun dışında.

Bu yüzdendir ki, Anadolunun kırsal kesiminden kopup gelen, Almanya'nın yeni işçileri tiyatronun 'T'sinden bile habersizdirler. Ve 1970'lerden itibaren bu işçilerin ekonomik ve demokratik mücadelesini kendine esas amaç edinen işçi dernekleri kurulmaya başlandı. Bu demokratik derneklerin tüzüklerinin amaç bölümünün son maddesi hep şöyle noktalandı: "Burjuvazinin yoz kültürüne karşı halkımızın öz kültürünü yaymak".

Fakat neydi burjuvazinin yoz kültürü, neydi halkımızın öz kültürü? Bu öz kültür nasıl yayılacaktı? Kimse bunun üzerine kafa yormadı, hiç bir araştırmaya girilmedi.

Halk kültürünün yayılması, halk gecelerinde davul, zurna eşliğinde halay çekmek ve saz çalmasını bilen bir ozancıyı çıkıp sahnede keskin slogansal türkü söylemesine indirgendir.

İlk defa Darmstadt İşçi Derneği düzenlediği gecelerde skeç, pandomim ve daha sonraları tiyatro oynayarak halk gecelerine renk kattı. Halk gecelerinin anlamını derinleştirdi. Ve böylece Almanya'da, halk gecelerinde skeç, pandomim ve tiyatro oynama yaygınlaşmaya başladı. Öyle ki, Darmstadt İşçi Derneğinin tiyatro kolu, oynadığı bir kaç tane pandomim ve skeç yüzünden Almanya'nın birçok yerine gittiler.

Bugün ise hemen hemen her işçi derneği halk geceleri için skeç, pandomim ve tiyatro hazırlamaktadır.

Bugüne kadar amatör oyuncuların oynadığı ve halen oynanan oyunlarda esas olarak iki hata göze çarpmakta. Birincisi: Slogansal oyunlar oynamak. Slogansal oyunlarda genellikle şu çizgi takip ediliyor. Önce ezilen, sömürülen, bir karış bile toprağı olmayan ve de hiç bir bilinci olmayan kırsal kesimden bir insan topluluğu. Ağanın da hiç dini imanı yok. Azrail gibi. Ona karşılık köylüler de korkak mı korkak. Ağanın karşısında iki büküm. Daha sonra biri geliyor. Elinde kitap. Yani onlara bi-

linç getiriyor. Onlara kurtuluşlarını anlatıyor. Onlar da hemen kavriyorlar bunu. Arkasından bir isyan. Polisi, Jan-darmayı, ağanın adamlarını ve daha sonra ağayı iki seksen uzatıyorlar. (bazen bunu yalnız kazma, kürek ve orakla yapıyorlar.) Ve hep birlikte eller havada... Seyirciler alkışlıyor.

Başka bir örnek: İşkence üzerine sahneye konulan oyunlar. Bir kaç devrimci, halk içinde devrimci çalışma yapıyorlar. Hakim sınıflar bunları yakalayıp işkenceye tabi tutuyor. Onlardan bir şeyler öğrenmek istiyor. Her türlü işkenceyi uyguluyor. Devrimciler kesinlikle tek kelime söylemedikleri gibi, hiç işkence yapılmıyormuşçasına, ne ruhen, ne de bedenlen yıpranmıyor, avazı çıktığı kadar bağıırıyor. Hakim sınıflara, kendine işkence yapana küfürler yağıdırıyor. Hatta daha da ileri giderek işkence yapan kişiye yumruk atıyor. Tabii işkenceci de çekiyor silahı, devrimciyi öldürüyor.

Görüldüğü gibi işkenceyi sahneleyen arkadaşlar, gerek işkence üzerine yazılmış yazıları, gerekse işkenceden geçerek bunu kaleme almış devrimcilerin yazılarını hiç okumamışa benziyorlar.

Şüphesiz ki işkencede çözülmeyen bir çok devrimci mevcuttur. Ve bunlar işkenceci tarafından şu veya bu şekilde şehit edilmişlerdir. Bunlar işkencehanelerde bizzat faşizmi yargılamışlardır. Fakat çözülmemeyi, faşizmi yargılamayı devrimci rolündeki oyuncunun küfür etmesine, hatı işkenceciyi dövmeye indirgemek yanlışdır. Ve yine çözülmeyen devrimcinin, işkence esnasındaki psikolojik durumu o kadar basit şekilde seyirciye sunuluyor ki, bu çok hatalı bir durum ve abartmadır. İşkenceden geçen devrimcilerin yazılarını okuduğumuzda, onların işkence safhalarında sürekli çözülme-çözülmemek ikilemi ile iç içe olduklarını, çözülmenin, çözülmemekten daha kolay olduğunu göreceğiz. Bence bu psikolojik ortamı yansıtmak, alkış toplamak için işkenceciye küfür etmekten daha önemli olup, seyirciye daha çok şeyler vermektedir. Yine işkence oyunlarında psikolojik ekibin rolü önemsenmemekte, fiziksel işkenceye daha çok yer verilmektedir. Halbuki işkence safhalarında en tehlikelisi psikolojik ekiptir.

Görüldüğü gibi oyunda yalnız çözül-

meyen devrimciler (hatalı da olsa) konu alınmakta. Ya çözülenler? Bunların nasıl çözüldüğünü, çözülmelelerinin maddi temellerinin neler olduğunu, işkencecilerin bunları nasıl çözebildiğini koymak, kitlelere yanlış bilgi vermek, moral bozukluğu yaratmak değil, tam tersine onlara böyle şeylerin mümkün olabileceğini ve nasıl mümkün olduğunu göstererek doğru bilgi vermektir.

Arkadaşlar devamlı objektif durumu yansıtmaya yerine, kendi subjektif niyetlerini sahnelemekte, meseleleri abartmakta ve istemeyerek de olsa kitlelere yanlış bilgi vermekteler.

devam edecek

Hakan arkadaşın yukarda ilginç bir yazısını yayınladık. Belirtelim ki, yazı demokratik kitle derneklerine şapkalarını önlerine alarak düşünmelerine yardımcı olacak niteliktedir.

Bazı hataları da içinde taşıdığını (bize göre) hemen belirtmekte yarar var. Örneğin: yazının hemen başında tiyatroyu, diğer sanat dallarından daha önemseme anlayışı yer alıyor.

İlk defa Darmstadt İşçi Derneği'nin gecelerde pandomim, skeç ve sonraları da tiyatroyu kullandığına değiniliyor. Acaba bu doğru mudur? Bildiğimiz kadarıyla, örneğin: Stuttgart İşçi Derneği'nin, Schwaebisch Gmünd Anadolu Tiyatro Grubu'nun bu yoldaki çalışmaları oldukça eskidir...

Yazının amatör tiyatroculuk konusunda etraflıca düşünmeye ve tartışmaya yol açacağı umuduyla birinci bölümünü yayınladık. Yer darlığı nedeniyle ikinci bölümü gelecek sayımızda yayınlıyacağız.

YABANEL

Çaba

Yoldaşlar; umut ve mücadele
Bir bataklığa saplanıp kalmasın
Çıkaralım onu oralardan
Ve bir güneş gibi yayalım

IŞIK

Tartışma

Yabanıl'i bin bir güçlkle geliştiren, bir fidan gibi yetiştiren emekçiler, sizleri kutlamak isterim. Çünkü her sayıda Yabanıl'i yenilenmiş ve gelişmiş görmek bizi sevindiriyor.

9. sayıda bir "Tartışma" köşesinin başlatıldığını görmekteyiz. Bunun devamını diliyorum.

Can Yoksul arkadaşın yazısında ileri sürdüklerine katılıyor ve önerisini destekliyorum.

A. Fidan arkadaş bu köşede yaramıza parmak bastığı için teşekkür etmek isterim. Yalnız düşüncelerinin hepsine katılmıyorum.

Arkadaş, genel olarak halk ozanlarının zaafı olduğunu vurguluyor. Oysa, zaafı olanlar vardır, olmayanlar vardır.

Her ozanın kendine has bir gidişatı vardır. Örneğin; sadece meşhur olmaya uğraşan zavallılar, köşeyi dönmeye kalkışan açık gözler, her ay gömlek değiştirir gibi siyaset değiştirenler... Bir de her şeyiyle işçi sınıfının saflarında, yarı aç, yarı tok savaşanlar vardır. Bunların birbirine karıştırılmaması gerekir.

Yazıda ozanların sanatı geliştirme zorluklarından kaçma eğiliminde oldukları vurgulanmış.

Oysa biz ozanların çoğu günde 8 saat makina başlarında ömür tüketiyoruz. Sorunlarımız başımızdan aşıyor. On ozanın dokuzunda ihtiyacını karşılayacak bir saz bile yok! Çoğunun evinde teybi yok! Ses cihazını hiç arama! Onlar da zaten aracı kullanamaz. Çünkü ev sahibi kapı dışarı eder adamı. Burası Almanya! Lütfen cılız müziğimizi neden geliştiremediğimizi anlamaya çalışın!

Bugün çok önemli bir dönem yaşamaktayız. Olağanüstü baskı, yıldırma hareketleri ve bizi susturma girişimleriyle karşı karşıyayız.

Slogan temelinde eserler yapıldığı doğrudur. Bunun yanlış olduğuna geç de olsa kendimi inandırdım. Bugüne kadar, dar günlük mücadele sınırları içine sığ-

kıştırılmış eserler bende de mevcuttur. Bu bazı zorlamaların ürünüydü. Fakat onları göğüsliyerek proleter sanata yönelmenin gerekliliğine inanıyorum.

Bu bir süreç sorunudur. Herşey olduğu gibi, çağdaş, devrimci halk ozanları da gelişiyor, gelişecek!

Biline ki, Pir Sultan gibi asılabiliriz. Nesimi gibi yüzülebiliriz. Enver Gökçe gibi yoksullar yurdunda ölebiliriz. Sabahattin Ali gibi kahpece tuzağa düşürülüp katledilebiliriz. Fakat asla susturulamayız. "Dost dost ille kavgâ" diyenlerdiniz.

KEMTERİ

İstemler, tutkular, bir şeyler yapabilmek uğraşları ve ardında tükendiğimiz çabalar... Süreç içerisinde hiç birimizi doğru sonuca götürmüş değildir.

Halk sanatçıları olarak daha refah ve daha iyi koşullar içerisinde yaşamak, bu koşulları zorlamakla, doğru, öz ve yalın işlevler vermekle gerçekleşir. Kimdir bizde yaşamı yaşanılmaz kılan? Zorlaştıran? Kendimiz isek, bu yaşama hakkını iyi kullanmak zorundayız. Bu yadsınamaz, yadırganamaz da...

Ben bu olumsuzlukların temeline incek değilim. Sırası gelmişken çuvaldızı kendimize batırmadan da edemeyeceğim.

Burada yazın, çizim, tiyatro, ozan ve yontu vb. sanatçılar olarak hayli bir yer teşkil ederiz. Organik bir beraberlik ve bütünlük içersinde değiliz. Ne yazık ki, her birimiz kariyerimiz peşinde tüketmekteyiz taptaze soluklarımızı...

Nasıl ki sanatın iyi ellere geçmesine yardım bizim görevimiz ise, sanatçılar olarak ivedi birliktelikle dayanışmak, burjuva sanatının uyuşturucu işlevine karşı çıkmak yegane görevimiz olmalıdır.

Öteden beri "sanatçılar birliği" veya buna paralel bir oluşumu zorlayanlar içinde, bu gün oluşuma taze kan aşıl原因lar da var. Bu konuda birdenbire herkese, herşeyi söylemek fırsatı ele geçmişti. Ancak üzerinde düşününce söylenecek hiç bir şeyin bulunmadığı ortaya çıkıyordu. Geçmişteki deneyimlerimde de aynı şeylere mazhar olmuştum.

Bu gün ise içimizden biri, niyetlerimizden önünü, bize en iyilikçi gözle bakan eleştirmenlerden çok daha derinlemesine yakalamış ve sanatçılar olarak birleşmemizin gereklilik değil de zorunluluk olduğunu vurgulamakta.

Bir yerde sanatçılar birliğinden, birleşmemizden söz ediliyorsa bu seslenişe toplanmalıyız. Çuvaldız battı, yan-kısı nice ola...

ADİL DURAN

Memlekette

Memlekette karımı bırakmadım,
çocuklarımda yok arkada
bir mezar yeri toprağımda yok,
evim barkım
bağım, bahçem, çubuğumda yok,
malım mülküm/işim gücümde yok
yok, yok ama
maldan mülkten gayri
dünya kadar şey var
beni bekleyen memleketimde!

Mesela:

Ağalar, paşalar, beyler, bekçiler
bankalar, bankerler, holdingler
sanayici, işadami, tüccarlar
din cambazı üfürükçü hocalar
üç kağıtçı, beş kağıtçı hırsızlar
şiş göbekler, aç köpekler, çakallar
beş paralık ihbarcılar, hainler
çok şey var beni bekleyen, çok!..

Mesela:

işsizlik ve sefalet,
açlık ve açıklık,
yalan dolan ve iftira,
sopa, süngü ve sömürü
huzursuzluk ve haksızlık
kuşkular ve korkular
gammazcılar ve madrabazlar
bol vaadler, kandırmaca
her birisi bir bilmece
dünya kadar şey var beni bekleyen!..
Malım mülküm yok ama
beni bekleyen çok şey var memlekette!

Mesela:

Hapislikler, zindanlar
işkenceler, hakaretler
mahkemeler, mahkumluklar
zalimler ve zulümler
bir kurşun yada ilmik
askerlik ve sürgünlük var ben
beni bekleyen!

Mesela:

Tahsildarlar, jandarmalar
karakollar ve hücreler
falaka, cop ve dipcik
elektrik ve çarmıh
yumruk, tokat ve tekme
aç fareler ve kediler
zehirli azgın yılanlar
kum torbası ve çuvalar
zincir, kelepçe ve pranga
her on senede bir cunta
çok şey var beni bekleyen çok!
Malım mülküm yok ama
beni bekleyen çok şey var memleketimde!

Mesela:

Kavga yoldaşlarım, arkadaşlarım
yarım kalan türküm
bitmeyen kavgam,
yıllarımı, yıllarımı verdiğim
bir nazlı umudum
kızıl hasretim,
sorulacak hesaplarım
alınacak öçlerim var.
Ve bir de
gelecek güzel günler
güneşli günler var beni bekleyen!..
Malım mülküm yok ama
beni bekleyen çok şey var memlekette!..

AZAD

bir anı

YAVUZ AKÖZEL

Yabancı ülkelere gönderildiğimizde korkunç düşlerle dolu gecelerimizin artık biteceğini sanmıştık. En yakınlarımızdan koparken akıttığımız gözyaşlarının derinliğinde sevinçli duyguların gizi de koyuveriyordu.

Çocukken dinlediğim, geceleri yer yatağımda uyur gibi yapıp saatlerce kurguladığım o masallardaki iyilik perilerinin: aş, çalışma, dayak derdi olmayan mucizelerin evrenine gidiyordum artık. Düşünülerimde özlemlerle beslediğim tüm istemlerim birer birer resmi geçit yapıyordu. Haince bir kurguydu

bu. İçimde cılızlaşmış gerçekçi bir ses bunu bana fısıldamak istiyordu. SAKIN GİTME.. ORASI YABANEL.. ORADA EN İLKEL ÇAĞIN UYGARLAŞTIRILMIŞ KÖLELİĞİ VAR.SAKIN GİTME.. KÜÇÜK YÜREĞİN DAYANAMAZ HASRETE, ÖZLEME, AYRILIĞA.. Ama usumdan tüm vücuduma heyecanla saldırıya geçen duyularım bu cılız sesi bir çarpıda susturdular.

Elbetteki prensesleri kandıran cadı karıları, prensleri bir dudağı gökte, bir dudağı yerde devlerin, sonu olmayan kuyusuna atan hain kardeşler de olacaktı. Masal böyle demiyor muydu? Ama sonunda hep prensesler, prensler muratlarına eriyor, biz tahtına çıkmıyor muyduk?

Aradan yıllar geçti. Masal, hain kardeşlerin suçsuz kardeşleri devlerin sonu olmayan derin kuyularına atmasına dek tıpa tıp doğru çıktı. Ama sonrası?

İzmir'de, Yaprıoğlu'nda bir dondurucu Aralık ayının sonlarına doğru ve gece yarısından sonra, iki gözden ibaret geçekondumuzda doğduğumda görünmeyen hain eller alnıma yazgımı yapıştırmış.. Bu hiç görmediğim hain ellerin tüm geçekondularımızı teker teker dolaşp, doğan bebelerin alnına benimkine benzer yazgılar yapıştırdığını ancak kırk yaşımdan sonra anlayabildim.

Pencereden yağmuru, karşımda alabildiğine uzanan çam ormanlarına kurşuni puslarla inen uğultulu sessizliği dinliyorum. Arasına aşağıda asfalt yoldan arabalar gelip geçiyor. Ve asfalt yolun başında bir küçük dere akıyor kurşuni pusun derinliğine.

Evim soğuk. Sobada gaz yok. Kazandığım yediyüz Mark aylıkla devamlı gaz yakma olasılığım yok. Üşüyorum. 6344 Ewersbach, An der Aspe'deki tahta barakadan evim. İkinci dünya savaşı sıralarında bir ara istasyon olarak yapılmış buraya. Yalnızım. Küçük izbe odamın duvarına Türkiye'ye çaresizlikten gönderdiğim üç yaşındaki minnacık yavrumun ve uzaklara kaçak çalışmaya gitmiş yirmibeş yaşındaki turist kocamın resimleri asılı. Hep özlem, hüznün, parasızlık. Türkiye'den, yoksulluk, işsizlik, açlıktan kurtuluruz umuduyla geldik yabanellere.. Şimdi sahipsizlik, hor görölme, dil bilmezlik, parasızlık yetmezmiş gibi bir de, oğul hasreti, koca hasreti, memleket hasreti geldi dertlerime ek oldu. Neden biz çekeriz bunca yükü? Neden sade işçi köylü, fakir fu-

kara takımına yüklerler bunca ağırlığı? Duvarda oğlum. . Bana bakıyor içli, buruk.. Bana bakıyor yaralı bir ceylan gibi.. Ben daha küçüğüm, ana şevkatine muhtacım, anamın yanık, sevecil ninnisine muhtacım der gibi..

Duvarda kocam.. Bana bakıyor güvençli, inanmış, namuslu.. Gözbebeklerinin derinliğinde bir keder,sevgi,öfke karışımı.. Duvarda kocam.. Benimle konuşuyor. Karanlıkların ardından gelecek mutlu günleri, güleç gelecekleri fısıldar gibi..

Yok.. Yok.. Başak saçlı, mahzun bakışlı oğlumun helalınca okumasını isterim. Bizim yaşadığımızı yaşamam, bizim çektiğimizi çekmesin, bizim gibi hakkını isteyemez olmasın. Herşeyi bilsin oğlum. Çevresine, yöresine bildiğini anlatsın. Kendi hakkını, fakir fukaranın hakkını isteyebilsin. Kalemikle yazsın, gücü yettiğinde anlatsın. Yok olmadı, vursun yumruğunu, alsın anaların, babaların, konuşamazların, zifir karanlıktakilerin hakkını..

Çok okumak isterdim. Yapıcıoğlu'ndaki okula başlangıcımın buruk acısını bu günmüş gibi anımsarım. Hüzünle dolup taşarım. Komşular: Hatce hamin bu kızın yaşı geçiyor, okul burnumuzun dibini. İş yerinden iki üç saat izin aliverde şu garipciği okula yazdır, dediler. Yapıcıoğlu'nda izbe bir evde oturuyorduk. Anam, Karayüzoğlu Tütün Mağazasında çalışıyordu. Babamı seyrek görürdüm. O uzaklara tütün tarlalarına çalışmaya gider, bir türlü geri dönmek bilmezdi.

Defteri, alfabeyi, kalemi anam aldı. Komşular da nereden buldularsa köy, mahalle ebelerinin, iğnecilerin kullandığı tipik, eski bir çanta getirdiler.Yıkana, yıkana açarmış, dirsekleri yamalı bir de karaönlük, beyaz yakacık uydur verdiler üzerime. Böylece okula başlamış oldum. Büyük kentin kenarında kalmış, ilkellerdik biz. Çok kenarda kalmış olmalıyız ki, devlet baba bizi görmiyordu. Görüpte: köyler hadi neyse! Bu büyük kentin görünüşünü kirleten,pis eden kenar mahallenin sefaleti, rezaleti ne! diye soramıyordu. Tüm kenar mahalle acı bir fakirliğin ve gıdasızlığın hain pencesinde inim inim inliyordu. Bit, salgın hastalıklar büyük, küçük demiyor, kırıp geçiriyordu. Minarelerde yanık, dertli okunan sela seslerine "Allah rahmet eylesin" den başka

yapabilecek bir şeyimiz yoktu. Ey acı fakirliğimiz! Ey acı fakirliğimizin bize bıraktığı koyu cahalet! Nasılda yazgılarımıza boyun eğdirmişti bizi. Nasıl da sessizleşmiş, korkaklaşmıştık.

Biz liman hamallarının, tütünde çalışan ırgat, amele takımının, fabrika işçilerinin çocuklarıydık ve devlet babanın OKUMADA EŞİTLİK-EŞİT ŞANS yasalarından yararlanarak okula gidiyorduk. Sobası yanmayan, buz gibi soğuk, kırık pencerelerinden kılıç gibi keskin rüzgar esen bir okula.. Öğretmenimiz sınıfta paltosunun yakasını kaldırmış, üşümüş ellerini ceplerine sokmuş olarak bize A'yı, B'yi, C'yi öğretirdi. Biz ise, yırtık paçavralarımız içinde titrer dururduk. Çok üşürdük. Soğuktan sızlayan küçücük ellerimiz kalemi zorlukla tutardı. Çok geçmedi hastalandım. Kış boyu soğuk terler döküp, yatağın içinde titredim durdum. Garip anacığım, yüreğinin bir parçasını,gözünün nurunu, yavru kuşunu yer yatağında kanter içinde bırakıp, gizlenmiş gözyaşlarıyla giderdi işine. Akşamı iple çeker, soluk soluğa eve dönerdi. Benim için sıcak tarhana pişirir, cezvede nane kaynatır, tuğlalar ısıtır, sırtıma havlu sokar, alnımda biriken soğuk teri sevecil öpücüklerle silerdi..

Kışın öfkeli soluğu yavaş yavaş kesilmeye başladı. Ağaçlar tomurcuğa durdu. Yanıbaşımızdaki tarlalarda baharın ilk çiçekleri sevinçle fışkırdı. Kuşların neşeli, yaşam dolu cıvıldaşmalarını duyabilmek için gecekondu yavaş yavaş pencerelerini açmaya başladılar.Evlere bir savaş sonrasının sevinçi, mutluluğu yeniden geri döndü.

Ben de kendime gelip, yataktan kalktım artık. Yeniden güneşe, doğanın sevecil kucağına attım kendimi. Yalnız okula beraber başladığımız dip komşumuz Aynur ve iki küçük kardeşinin direnci soğuğu, kışı yenmeye yetmedi.. Bahara ulaşmadan, güneşi kuçaklıyamadan, tarlalarda fışkıran çiçeklere dokunamadan, veremeden öldüler..

"Fakir fukaranın okumak harcı değilmiş". Titrek elleriyle saçımı okşayan anam böyle söylüyordu.

Bir gün tutup beni çalıştığı tütün mağazasına götürdü. O günden sonra tütünün kalitesine göre ayıran yüzlerce işçinin arasında ayakçı olarak çalışmaya başladım.

HASRETİNDEN PRANGALAR ESKİTTİM

Seni, anlatabilmek seni.
İyi çocuklara, kahramanlara.
Seni, anlatabilmek seni,
Namussuza, haldan bilmez,
Kahpe yalana.

Ard-arda kaç zemheri,
Kurt uyur, kuş uyur, zindan uyurdu.
Dışarda gürül gürül akan bir dünya...
Bir ben uyumadım,
Kaç leylim bahar,
Hasretinden prangalar eskittim.
Saçlarına kan gülleri takayım
Bir o yana,
Bir bu yana... ~

Seni, bağırabilsem seni,
Dipsiz kuyulara,
Akan yıldıza,
Bir kibrit çöpüne varana,
Okyanusun en ıssız dalgasına
Düşmüş bir kibrit çöpüne.

Yitirmiş tılsımını ilk sevmelerin,
Yitirmiş öpücükleri,
Payı yok, apansız inen akşamlardan.
Bir kadeh, bir sigara, dalıp gidene,
Seni, anlatabilsem seni...
Yokluğun, cehennemün öbür adıdır
Uşuyorum, kapama gözlerini...

Ahmed Arif

YABANEL

Aylık kültür ve sanat dergisi

Sorumlusu : M. Demir

Abone ve yazışma : Postfach 110321
Adresi 1000 Berlin 61

Abone şartları : Altı aylık 10 DM
Yıllık 20 DM

Abone masrafı : M. Demir
Hypo Bank
Konto Nr. 2500411430
Berlin-West

postalanır.